

Motion till riksdagen 2020/21:2633

av **Hans Eklind m.fl. (KD)**

Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett seniorvänligt samhälle där alla kan åldras i trygghet och värdighet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skillnaden i beskattning av pension och arbete ska slopas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att fler av de pensionärer som har rätt till BTP också ska söka det och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja taket inom bostadstillägget för pensionärer och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inkomstpensionstillägget och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka drivkrafterna för ett längre yrkesliv och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att tidigarelägga etableringsåldern på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mer jämställda pensioner och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka pensionsrätten för barnår med ett år och höja jämförelseinkomsten i pensionsrätten för barnår och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att premiepensionen automatiskt ska delas lika mellan makar med gemensamma barn som inte fyllt tolv år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa det avdrag som görs vid överföring av premiepension och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer flexibel tjänstepension och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta kvalificeringsregler för garantipensionen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen anvisar anslagen för 2021 inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom enligt förslaget i tabell 1 i motionen.

Tabell 1

Anslagsförslag 2021 för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Garantipension till ålderspension	14 141 100	-800 000
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	9 343 300	±0
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	10 273 800	100 000
1:4 Äldreförsörjningsstöd	1 190 100	300 000
1:5 Inkomstpensionstillägg	1 990 000	±0
2:1 Pensionsmyndigheten	777 588	±0
Summa	37 715 888	-400 000

1 Ett seniorvänligt samhälle

Att bygga ett samhälle seniorvänligt där alla kan åldras i trygghet och värdighet är ett angeläget mål för Kristdemokraterna. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som graden av respekt, tillvaratagande och omsorg om den äldre generationen.

Som senior ska man kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag. Man ska kunna känna trygghet, bibehålla sitt oberoende, bemötas med respekt och ha tillgång till god vård och omsorg. En sammanhållen politik med inriktning mot de äldre i samhället får och kan därför inte bara handla om vård och omsorg. Det friska åldrandet, att se äldre som en resurs att ta till vara och att ha ett väl fungerande samspel mellan generationerna är lika viktiga beståndsdelar. Att känna välbefinnande och meningsfullhet är viktigt för alla människor. I Sverige läggs stort fokus vid de fysiska behoven när man diskuterar välbefinnande samtidigt som de mycket viktiga sociala, själsliga och andliga behoven lätt glöms bort eller negligeras. Många äldre upplever exempelvis den bistra verkligheten med påtvingad ensamhet och isolering. Kristdemokraterna har därför särskilt lyft denna fråga under de senaste åren. Det är inte ovanligt att äldre oroar sig över ekonomin och om pengarna kommer att räcka till. Den ekonomiska tryggheten är viktig för alla men kanske särskilt för den som kan ha svårt att påverka den genom eget arbete. Kristdemokraterna har bidragit till att stärka ekonomin för äldre. Men för att ytterligare kunna säkra äldres ekonomiska ställning behövs det flera åtgärder. I denna motion utvecklar vi vår syn på äldres ekonomiska situation och vilka åtgärder som behöver vidtas. Fler seniorpolitiska frågor berörs i en särskild äldreomsorgsmotion.

2 Förstärkningar av pensionärers ekonomi

Kristdemokraterna ser flera angelägna politiska åtgärder och reformer som på såväl kort som lång sikt stärker äldres ekonomiska ställning. En viktig grund är dock den pensionsreform som trädde i kraft 2003. Denna garanterar pensionssystemets stabilitet och är något som Kristdemokraterna värnar. Genom pensionsgruppen har Kristdemokraterna medverkat till att både garantipensionen och taket i bostadstillägget har höjts från och med i år. Kristdemokraterna har länge varit drivande för att sänka skatten för pensionärerna. Under alliansregeringarna 2006–2014 förhandlade vi fram hela fem sänkningar av skatten på pensioner och därutöver tre höjningar av bostadstillägget för pensionärer. Genom att Kristdemokraternas och Moderaternas gemensamma budget antogs av riksdagen i december 2018 genomfördes en skattesänkning som kom alla pensionärer till del. I regeringens budget ökar nu skillnaden mellan pension och lön, vilket är särskilt anmärkningsvärt mot bakgrund av Socialdemokraternas höga svansföring i denna fråga. Kristdemokraterna föreslår istället att hela skillnaden i beskattning mellan pension och lön tas bort. Med vårt budgetalternativ genomförs detta. Vi vet att detta spelar stor roll för enskildas, inte minst äldre kvinnors, ekonomi och för möjligheten att flytta till ett anpassat boende.

2.1 Höjt bostadstillägg för pensionärer

Cirka 288 000 pensionärer får i dag bostadstillägg för pensionärer (BTP) som är ett tillägg för dem med låg pension. BTP är tillsammans med garantipensionen det som kallas för grundskydd i den allmänna pensionen. Detta grundskydd går till stor del till kvinnor som ofta har lägre pensioner än män. Därför bidrar grundskyddet till att starkt utjämna skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner. Mot bakgrund av detta är det ett allvarligt problem att flera pensionärer som har rätt till BTP inte ansöker om det. Enligt Riksrevisionen var det cirka 129 000 pensionärer som hade rätt till bostadstillägg som inte sökte det. Av dessa är det ungefär dubbelt så många kvinnor som män. Kristdemokraterna anser att åtgärder måste vidtas skyndsamt för att minska detta mörkertal.

Till följd av att hushållens inkomster har ökat och räntorna varit låga och bostadsbristen stor under 2000- och 2010-talen har bostadspriserna gått upp kraftigt. Detta har även gällt hyrorna, även om de stigit i lägre takt.

Kristdemokraterna har länge drivit på för en höjd BTP då det är en satsning som stärker pensionärer med små marginaler och drivit denna fråga i pensionsgruppen. De förbättringar som Kristdemokraterna har medverkat till genom pensionsgruppen är därför ett steg i rätt riktning. Men vi vill gå ännu längre. Vi vill att hyrestaket i bostadstillägget höjs till 7 500 kronor för ensamstående och till 3 750 kronor per person för sammanboende. Sammantaget lägger Kristdemokraterna 100 miljoner kronor per år 2021–2023 på ett förbättrat bostadstillägg för pensionärer.

2.2 Inkomstpensionstillägg

Kristdemokraterna har i pensionsgruppen medverkat till att ett inkomstpensionstillägg kommer att införas 2021. Tillägget innebär upp till 600 kronor per månad för dem med ålderspension mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad. Inkomstpensionstillägget syftar till att öka det så kallade respektavståndet, det vill säga skillnaden i pension mellan den som arbetat och den som inte gjort det. Kristdemokraterna menar att ett

respektavstånd behövs för att bevara förtroendet för det inkomstrelaterade pensions-systemet. Dock var och är det vår uppfattning att detta respektavstånd bäst hanteras genom förändringar i det befintliga pensionssystemet. Vi riktade därför stark kritik mot förslaget om inkomstpensionstillägg då den åsidosätter principen om att det inkomstrelaterade pensionssystemet ska vara ett från statsbudgeten autonomt system. Kristdemokraterna krävde att inkomstpensionstillägget ska vara tillfälligt för att gå med på ett införande. Detta godtogs av övriga politiska partier i Pensionsgruppen.

Inkomstpensionstillägget är vidare ett viktigt tillskott för de pensionärer som har de lägsta marginalerna. Framöver ska dock inkomstpensionstillägget utformas på ett sätt så att det ingår i pensionssystemet och helt frikopplas från statsbudgeten. Detta är något som pensionsgruppen nu ska arbeta med för att åstadkomma en sådan mer långsiktig och hållbar lösning.

3 Sverige står inför en stor demografisk utmaning

Sveriges befolkning lever i genomsnitt allt längre, och den så kallade försörjningskvoten växer. Den andel av befolkningen som är i arbetsför ålder blir mindre och mindre i förhållande till övriga åldersgrupper, med resultatet att försörjningsbördan för dem som arbetar ökar.

År 2015 var Sveriges försörjningskvot knappt 75, vilket innebär att 100 personer i den antagna arbetsföra åldern 20–64 år ska försörja nästan 75 personer i icke arbetsför ålder. Enligt SCB:s prognos kommer denna kvot år 2060 att uppgå till 92 personer. Denna demografiska utmaning kan förväntas skärpas ytterligare framöver till följd av de senaste årens stora migration till Sverige, förutsatt att inte sysselsättningsgraden bland utrikes födda, framför allt hos utomeuropeiskt födda, förbättras drastiskt. Sammantaget innebär den demografiska utvecklingen stora ansträngningar för hela samhällsekonomin, och därigenom för såväl finansieringen av vår gemensamma välfärd som för pensionernas utveckling och för äldres generella välbefinnande. Utmaningen är av en sådan dimension att framtiden för välfärdsstaten som vi känner den hänger på hur Sverige klarar av att möta den.

3.1 Fler behöver arbeta mer och längre

För att Sverige ska klara av att möta den demografiska utmaningen behövs till att börja med en långsiktigt stark och stabil ekonomisk tillväxt och en hög sysselsättningsnivå. Det krävs att fler arbetar mer. Fler ska få chans att arbeta 100 procent av sin förmåga. För att åstadkomma detta behövs i sin tur en generell ekonomisk politik som främjar innovationer, risktagande, entreprenörskap, företagande, arbete och en välfungerande matchning på arbetsmarknaden.

Det är olyckligt för både nuvarande och kommande pensionärer att regeringen länge fört en politik som inte i tillräcklig utsträckning stärker Sveriges konkurrenskraft långsiktigt. Tätt sammankopplat med den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen är behovet av att den genomsnittliga aktiva tiden på arbetsmarknaden förlängs. Politiken kan och bör göra en hel del för att skapa både bättre förutsättningar och starkare incitament för detta.

3.2 Riktålder för pension

Sedan vårt nuvarande pensionssystem sjösattes har medellivslängden förlängts med nästan tre år. Detta är positivt, men innebär också, givet att inget görs, att pensionerna blir lägre per månad eftersom de måste räcka under en längre tid. Det är naturligt att pensionsåldern justeras uppåt när medellivslängden stiger. Pensionsgruppen, där Kristdemokraterna ingår, har därför lagt fram ett förslag om riktålder och förändringar av lägsta ålder för uttag av pension.

Med riktålder avses åldersgränser för pension som automatiskt justeras upp med ungefär två tredjedelar av medellivslängdsökningen. Det är ingen fast pensionsålder som föreslås, utan man ska även fortsättningsvis ha möjlighet att själv bestämma när man vill gå i pension. Med en riktålder undviker vi en situation där pensionerna annars sjunker för varje generation givet att medellivslängden fortsätter öka. Pensionsgruppens förslag är att under en övergångsperiod justera lägsta åldern för uttag av allmän pension och garantipension. Som en konsekvens av detta justeras även den så kallade LAS-åldern (lagen om anställningsskydd). Pensionsgruppens förslag ser ut som följande:

- Lägsta åldern för uttag av allmän pension höjs år 2020 från 61 till 62 och därefter till 63 år 2023 och till 64 år 2026.
- Lägsta åldern för uttag av garantipension höjs från 65 till 66 år 2023 och 2026 knyts den till den fortsatta medellivslängdsökningen. Här finns ett undantag för dem som redan har arbetat ett långt arbetsliv.
- LAS-åldern höjs år 2020 från 67 till 68 och till 69 år 2023. Den knyts sedan till medellivslängdsökningen.

3.3 Åtgärder för ett senarelagd utträde från arbetsmarknaden

Kristdemokraterna vill stärka incitamenten och möjligheterna för äldre att stanna kvar längre på arbetsmarknaden. En reform i denna riktning är då vi genom KD/M-budgeten tog bort den särskilda löneskatt för äldre som den rödgröna regeringen tidigare infört. Detta var en viktig åtgärd som behövdes för att uppmuntra erfarna socialsekreterare, barnskötare, lärare och sjuksköterskor med flera att arbeta vidare efter 65 års ålder. Den extraskatt som regeringen la på denna efterfrågade kompetens var förödande.

I dag får den som fyllt 65 år men fortfarande arbetar ett fördubblat jobbskatteavdrag, vilket följaktligen gör att vederbörande får behålla mer av sin lön efter skatt jämfört med en person som inte uppnått denna ålder. Kristdemokraterna vill även ge ytterligare en skattelättnad till de som är 69 år eller äldre och fortsätter att arbeta. För en äldre med 20 000 kronor i inkomst ger det cirka 1 000 kronor mer per månad i sänkt skatt, utöver det redan förhöjda jobbskatteavdraget. Delegationen för senior arbetskraft kommer att lämna en slutrapport i november 2020 med förslag på åtgärder för att bättre kunna tillvarata äldres kunskap och erfarenhet. Kristdemokraterna kommer följa frågan noga.

3.4 Åtgärder för en tidigarelagd etablering på arbetsmarknaden

Att äldre arbetar längre upp i åldrarna kan inte vara det enda svaret på den demografiska utmaningen. Sannolikt finns till och med större möjligheter att förlänga arbetslivet genom att sänka den genomsnittliga åldern för när unga gör entré på arbetsmarknaden. Enligt SCB har etableringsåldern – definierat som åldern då minst 75 procent av en

årskull förvärvsarbetar – under 2000-talet pendlat mellan 26 och 29 år för män och 29 och 32 år för kvinnor. Detta är att jämföra med en etableringsålder på 20 och 21 år i början av 1990-talet.

Att sänka etableringsåldern är viktigt för både samhället och pensionsystemet men även för den enskildes framtida pension. Samhället och pensionsystemet skulle gynnas av en högre sysselsättning med mer inbetalda skatteintäkter och sociala avgifter. Den enskilde skulle samtidigt få en högre livsinkomst och följaktligen också mer i pension. Den pensionskrona som betalas in tidigt får fler år på sig att växa med ränta-på-ränta-effekten än den pensionskrona som betalas in sent.

För att tidigarelägga etableringsåldern på arbetsmarknaden vill Kristdemokraterna därför stärka de ekonomiska incitamenten för unga att stå till arbetsmarknadens förfogande och börja arbeta tidigare. Vi vill därför införa ett fördubblat jobbskatteavdrag för personer yngre än 23 år. I sammanhanget är det också värt att nämna att Sverige har en hög genomsnittlig examensålder i en internationell jämförelse. Enligt OECD (2018) hade Sverige en examensålder på 30,5 år för de som läst masterutbildningar. I likhet med övriga länder är trenden att unga tar sin examen allt senare. Att de unga blir allt äldre innan de kommer ut i arbetslivet är ett problem då det innebär att de har färre år på sig att spara ihop till den egna pensionen. Kristdemokraterna föreslår därför exempelvis en examensbonus för dem som tar sin examen tidigare.

4 Mer jämställda pensioner

Dagens kvinnliga ålderspensionärer har i regel lägre pension än manliga ålderspensionärer. Det beror på att kvinnor i genomsnitt har en lägre pensionsgrundande inkomst än män, vilket i sin tur huvudsakligen grundar sig på att kvinnor historiskt har arbetat färre år än män och på ojämlikheter i lönestrukturen.

Enligt SCB är den enskilt största förklaringen till löneskillnaderna mellan män och kvinnor att kvinnor och män finns i olika yrken. Därutöver har män i genomsnitt högre lön än kvinnor i de flesta yrken, även i många kvinnodominerade sådana. En annan faktor bakom skillnaderna i mäns och kvinnors pensioner är att kvinnor tar ut en större del av föräldraledigheten och att de oftare går ned i arbetstid när barnen är små.

4.1 Stärkt pensionsrätt för barnår

Sedan 1999 finns i pensionssystemet, tack vare ett kristdemokratiskt initiativ, en rätt att tillgodoräkna sig pensionsrätt för så kallade barnår. Det innebär att upp till fyra år kan räknas som pensionsgrundande för den av föräldrarna som har haft en lägre inkomst, bland annat på grund av längre föräldraledighet och deltidsarbete. Denna reform har varit viktig eftersom den dels stärker framför allt kvinnors pensioner, dels signalerar att det är en viktig samhällsinsats att ta hand om sina barn.

I dag arbetar många kvinnor deltid även efter barnets fyraårsdag. För att ytterligare kompensera de föräldrar som går ned i arbetstid, eller är hemma med sjuka barn i större utsträckning – vilket fortfarande oftast är kvinnor, vill Kristdemokraterna utöka antalet barnrättsår från fyra till fem. Dessutom föreslår vi en höjning av den generella jämförelseinkomsten i barnrättsåren från 75 procent till 85 procent, så att de med lägst inkomst får en högre pensionsrätt. Vi avsätter 2,4 miljarder kronor för vardera året 2021–2023 för

detta ändamål och finansierar det genom att pensionsrätterna för studieår slopas. Detta är förslag som också Pensionsmyndigheten har fört fram (Jämställda pensioner 2016:19). Enligt myndigheten uppskattas dessa förändringar minska gapet mellan mäns och kvinnors intjänande till den allmänna pensionen med cirka 0,8 procentenheter.

4.2 Automatiskt delad premiepension för föräldrar

Idag kan gifta par eller registrerad partner överföra premiepensionen till varandra. Alltför få känner dock till denna möjlighet. Det är synd eftersom den om den utnyttjades i större utsträckning skulle kunna jämna ut pensionen något mellan den som tjänar mer och den som tjänar mindre. Kristdemokraterna anser därför att det av jämställdhets skull bör vara så att premiepensionen automatiskt delas lika mellan makar så länge de har gemensamma barn som inte har fyllt tolv år. Den som vill frångå denna regel bör aktivt begära detta.

Kristdemokraterna anser vidare att det också i fortsättningen ska vara möjligt att överföra hela sin premiepension till sin make, maka eller registrerade partner för den som så önskar. Det bör även utredas om samma möjlighet till överföring skulle kunna gälla sammanboende med gemensamma barn. I dag innebär en överföring av premiepensionen att det överförda beloppet minskas med 6 procent, så att mottagaren får 94 procent. Resten av pengarna fördelas till samtliga pensionssparare som så kallad arvs-vinst. Kristdemokraterna föreslår att detta avdrag slopas helt eftersom överföring av premiepensionsrätt ska uppmuntras – inte bestraffas.

5 En mer flexibel tjänstepension

Vi lever allt längre och det är då logiskt att vi även jobbar längre. Många äldre har redan gjort det valet själva. Istället för att vara pensionärer väljer många att bli ”jobbonärer”. De jobbar – och är pensionärer samtidigt. Vi Kristdemokrater tycker att det är bra, de äldre bidrar med sin kompetens och livserfarenhet. Eftersom man själv får bestämma när och hur pensionen ska betalas ut kan man välja att jobba deltid och ta ut pension på resterande tid. Eller pausa pensionen om man får ett heltidsjobb en tid. Detta gäller den allmänna pensionen.

När det däremot gäller tjänstepensionen, som spelar en allt större roll för vad man har att leva på när man lämnar arbetslivet, är regelverket betydligt mer stelbent. Idag kan man välja att ta ut tjänstepensionen på 5, 10, 15 eller 20 år eller ett livsvarigt uttag som innebär resten av livet. När valet är gjort går det inte att stoppa eller ändra utbetalningarna, vilket kan vara till nackdel för den som exempelvis pensionerat sig men sedan upptäcker att han eller hon vill börja jobba igen. Då kan vederbörande inte dra ner på eller pausa tjänstepensionsuttaget.

Det är arbetsmarknadens parter som bestämmer över tjänstepensionen, inte riksdagen. Samtidigt föreslog en utredning redan 2015 Tjänstepension – tryggandelagen och skattereglerna (SOU 2015:68) att det skulle bli möjligt att göra ett uppehåll i pensionsutbetalningarna. Villkoren för tjänstepension skiljer sig också åt mellan olika avtal vilket gör att det är komplicerat att förstå för den enskilde när det gäller exempelvis uttag och förval. Dessutom kan en och samma person ha tjänstepension från olika arbetsgivare och

därmed olika avtal. Svårigheten att göra informerade val är mycket stora. Detta har även Riksrevisionen påtalat i sin rapport om tjänstepensionen.

Pensionsgruppen, där Kristdemokraterna ingår, har beslutat att en översyn ska göras i fråga om tjänstepension och villkoren för bland annat utbetalningstidens längd och möjligheten att göra uppehåll i pensionsutbetalningarna. Pensionsgruppen har dessutom ett särskilt partsråd med arbetsmarknadens parter där frågor om tjänstepension tas upp. Kristdemokraterna anser att frågan om ett flexibelt uttag, förval och förbättrad information behöver åtgärdas så snart som möjligt eftersom det har stor inverkan på den enskildes ekonomi. Vi kommer därför att verka för att dessa frågor lyfts fram mer.

6 Ändrade kvalificeringsregler för garantipension

Garantipensionssystemet är en förmånsbestämd grundtrygghet till dem som haft låg eller ingen förvärvsinkomst under livet. Den är, tillsammans med bostadstillägget för pensionärer och äldreförsörjningsstödet, en del av grundtryggheten för pensionärer och baseras på den enskildes civilstånd, hur stor hans eller hennes inkomstpension är och hur länge han eller hon bott i Sverige. En person måste ha varit bosatt i Sverige i minst tre år för att ha rätt till garantipension men för att få full garantipension krävs att personen bott 40 år i Sverige från och med det år vederbörande fyllde 16 år till och med året för 64-årsdagen. Den tid som en person varit bosatt i Sverige kallas för försäkringstid.

I dag finns det dock särregler för beräkning av försäkringstiden för personer som har beviljats uppehållstillstånd på grund av flyktingskäl, som alternativt skyddsbehövande eller som övrig skyddsbehövande. Dessa får i vissa fall tillgodoräkna sig bosättningstiden i sitt tidigare hemland som försäkringstid för beräkning av garantipension med mera. Kristdemokraterna anser att denna undantagsregel ska tas bort, något som även föreslås av garantipensionsutredningen SOU 2020:32. Det innebär att dessa personer, liksom andra som inte har kvalificerat sig för garantipension, i stället kommer att få äldreförsörjningsstöd vilket leder till ökade kostnader inom anslag 1:4 med 300 miljoner kronor per år. Detta innebär en besparing på 800 miljoner kronor per år 2021–2022 respektive 900 miljoner kronor 2023 inom anslag 1:1.

Hans Eklind (KD)

Sofia Damm (KD)

Hampus Hagman (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Désirée Pethrus (KD)